

פרק ג: ספרותו

לנתיבות ישראל א

מקבץ מאמרים שעיקר עניינם - הידרשות לבעיות מאבקי התקומה. הכתיבה באה על רקע מאורעות השעה של אותה שעת הרת-עולם של ה"מדינה שבדרך" והמדינה הצעירה, ובה תגובות על מאורעות הימים, בירורי הלכות-צבור בסוגיות הדור ולבטי כיווני חייו, מתוך קריאה להתעמקותם והתבלטותם הגברתם והעלאתם, במהלך-הרוח ומפעלי-עבודת-התחייה, של ערכי חיינו הלאומיים המקוריים העצמיים. הספר, שבו קריאות להחזקת-העמדה, בניית התודעה-הלאומית-האמונית והכרת ערך המדינה, מורה את דרך ההתמודדות עם סער התקופה מתוך עיגון הרוח הלאומית בפרספקטיבת המהות והנצח, וההתעלות אל תעצומת העז הנשמתי שבגאון הכרת-הערך-העצמי ההיסטורי וסימון מטרות התקומה. קובץ מאמרים זה מהווה יצירה בעלת ערך ספרותי⁶ ייחודי, גדול, עדין ומקודש⁷, שמטרתו העליונה היא העמקת האפיק לזרם התעצומה הנשמית של האומה, באמונה גדולה שבהופעת מלוא שיעור קומתה של שכנת-עוֹ זאת תיפתרנה כמעט ממילא כל הבעיות. זו התורה-הגואלת כפי שיוודת לנתיבותינו, הכללות ההווה לקו המנחה את כל החשובות שבמציאות הציבורית הלאומית הריאלית הממשית. מכאן לומדים איך סוקרים את המאורעות, איך מצפים לישועה ואיך צופים בה ורואים אותה. "כי עין בעין יראו בשוב ד' ציון" - "בהכוונת עין בשר הרואה בעין אלהית, כללית".⁸ "התאמת העין-של-מטה, שבנפתולי השעה וקשיי-תחילותיה, שבמדיניות ושבמוסריות, לעומת העין-של-מעלה, שבשלמותו של המשך-הדורות אשר בתקומת התחדשותנו כקדם, השלמת הראייה של כל האופק המציאותי וכל הרקע של גדל-העליליה שבכל צירופי פרקיה של גאולתנו ופדות נפשנו - היא הנותנת את פתרונות חלומותינו-מלחמותינו ואמיתת הבטחותיהם".⁹

על "פלאי הפלאים של שייכותם של המשכי המגעים, הפגישות והרשמים המזדמנים

א כשהתוודע ברנר למאמרים "התרבות הישראלית" ו"על הפרק", התבטא על כתיבתו של הרב-צבי יהודה: "הכותב הזה הוא סופר מבטן ומלידה". התייחס לזה הרב-צבי יהודה בחיוב: "מברנר קבלתי את ה"סמיכה" שלי".

ב ע' אורות, אורות התחיה לז.

ג ע' לנתיבות ישראל א מהודרת בית אל תשס"ב עמ' כה ד"ה וכל מה, עמ' לד"ה וכו' מה, עמ' נו ד"ה וכשאנו, עמ' פה, עמ' צט"ק מן המשפט בתחתית העמוד: לפי תודעה, עמ' קלו"ז מן המשפט: בתחתית העמוד: על גבי כל, עמ' קסה"ו מן המשפט ו"חבה יתרה כו'", עמ' רנ. ל"מבינים" ברורה נקודה זו מאיליה, ול"בלתי מבינים" נצרכת הסברה ארוכה, ואכמ"ל.

ד שיחות הרצי"ה, מועדים ב 136-137.

ה לנתיבות ישראל א קצט.

בחיי יום יום, בהתכוונות התאמתם וכו' לעומת המהלך הפנימי, הרוחני והמעשי - וכהתגלות ההשגחה לפי מדת הדבקות" כותב הרב-צבי-יהודה באור לנתיבותי, בהתאם לדבריו אלה, בסדר אלהי מופלא, שרבנו כה הרבה לחנך להבחנה ולהתבוננות בו, יצא הספר לאור בעיצומה של מלחמת ששת הימים, ביום ירושלים.

לנתיבות ישראל ב

בחלקו הראשון, מאמרי הערכה לדמויות של אישים. גם כאן הקו בתיאור הדמויות הוא ההבחנה בנקודה הפנימית העצמית שממנה מתכונן כל מופע האישיות. כאשר הדמויות המתוארות מועלות באור השורשי של התקופה - הכללות, התחייה. בחלק השני מאמרים בענייני הלכה. ניכרת בהם הנטייה להיקפיות כל הנושא מתוך בקיאות רחבה ועמקנות בעניין.

ובחלק השלישי מאמרים אונטולוגיים, ובירורי אמונת עתנו.

ב"חיות הישראלית", המאמר אותו תיאר הרב-צבי-יהודה "קורץ אונד שארפ" - "קצר וחרף", הוא יוצר ממשק בין המציאות ההיסטורית בקנה הכללי עם הקו המוסרי של המגמה ההווייתית שברז סתר-עליון. את עניין ה"כישרון קיום והשפעה" של ישראל, שמציין הרב באופן סתמי בכמה מקומות בכתבתו, הוא מפרט בהסברה רחבה. בזאת משודרגת ההגות האמונית המסורתית למדרגה חדשה: ההצבעה על העובדות המקיפות את ההיסטוריה הכללית והישראלית, בסקירה חודרת, מקיפה וכוללת, כמביעות קודקס פנימי. ובזאת מקבלת המציאות ההיסטורית הממשית את ערכה כגילום הספירה הנשמית, ומתבררת נאמנות המבט הפנימי האמוני כמוחלטת בתיאור המציאות הראלית.

"חיי שעה וחיי עולם". חושף מבט חובק זרועות ההסתוריה הישראלית מראשית ועד אחרית בקואורדינטות הארץ והשפה כמבעי הנשמה הכללית ונתוני יסוד התודעה הלאומית. הוא סוקר את בניין מהלך ההסתוריה כשלבי התבררות התודעה הפנימית של ישראל, בהכרתם הלאומית העצמית, וממקד בזה את המבט לתמצית העיקרית של משנתו - עמדתנו התודעתית הפנימית: תודעת הארץ, השפה, והערך האלהי של מערכות אלהים חיים, שרוח אפנו משיח ד' מרחף ומופיע בו ועל ידו.

בחלק הרביעי בירורים בהלכות צבור, תגובות ועמדות למאורעות השעה, ולמאמרים שהתפרסמו במסגרות שונות.